

DIMÉNY ANDRÁS

EMLÉKEINK ÜZENETE¹

„Ő így válaszolt: »Mondom nektek, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani.«” Lk 19,40

Szolgálati időm egyik régi emléke jut eszembe. Falunk idős Teréz nénije, betelve az étellel, nagy útjára készül: úrvacsorát kívánt venni, özvegyen. „Magamra maradvra sem hagyta öröm nélkül életemet Isten. Megmaradtak az emlékeim.”

Múlt nélkül nincs jövő! Közhely, de ma is igazság. Múltunkat az emlékezés teszi széppé. Nemcsak a jelenünk, a múltunk is velünk van. A székely ember hátranézett, hogy előre tudjon haladni (Tamási). Képesek vagyunk nap mint nap elmenni értékeink mellett anélkül, hogy észrevennénk őket. Az idő kegyetlen. Feledteti az emlékeket. Egyházi értékeink, műemlékeink számbavétele és közlése ma *történelmi* szükségesség. Emlékeink nyilvántartására szükségünk van, hogy azok is tudják majd, mi volt tegnap, akik most kicsinyek, és azok is, akik ezután fognak születni. Órizzen meg minket, mai nemzedéket az Isten attól, hogy beteljesüljön rajtunk a régi átok: „az öregek meghalnak, és a fiatalok felejtenek”. A közös emlékek elfelejtése biztos út egy közösség hanyatlásához, pusztulásához. Léte életerőt, reménységet ad.

A Homoród mentén, a Nyikó és Aranyos tájain, a Hatodon túli részeken, hegyek között meghúzódó unitárius kicsi falvainkban híveink megfogyatkoztak. Az elmagányosodás, az elszórványosodás ma az erdélyi magyarság legnagyobb mindennapi gondja.

„Hetven magyar és hét harang,

Nagyjából ennyi még a mátok” (Lászlóffy Aladár)

Kevesen maradtak, nagy részük hetven év fölötti. De van, aki a templomokat, a temetőket, a hagyományos ünnepeket megőrizzé, és továbbadja. Simogassuk meg őket, mint amikor az anya megsimogatja a gyermekét, ez biztatást és erőforrást jelent, hogy nincsenek magukra hagyva, és velük együtt mi is érezzük, hogy otthon vagyunk.

A régi emlékek történelemmé válnak. Az üldöztetések századaiban városaink többségében templomainkat elvesztettük. Hegyek között meghúzódó kicsi falvak gyermekáldásban gazdag népe a városok felé rajzolta a gyermekeink egy

¹ Elhangzott Vargyason, 2002 májusában

részét. E városok gyülekezeti életében, az újraépülő templomok építői között ott vannak, jelen vannak sokan, ők is.

Az egykor népes, tiszta falvak nehéz állapota legyen figyelmeztető. Aki hallja azok hangtalanul hangos üzenetét, rátalál a cselekvésre vezető útra. Akik innen eltávoztak, bárhol legyenek is a világban, hallják meg az otthon hagyott emlékek figyelmeztetését:

„Vándor, ha átvonulsz e tájon,
A harangszó csak akkor fájjon:
Ha Istent, s földjét, ezt az egyet
Valami folytán elfeledtek” (Lászlóffy Aladár)
Ámen.

Könyvszemle

Asztalos Lajos: *Kolozsvár. Helynév- és településtörténeti adattár.* Kolozsvár Társaság – Polis Könyvkiadó, [Kolozsvár] 2004. 623 l.

A régi utca- és térnevek műemléki védettséget érdemelnek. Sok közép- és nyugat-európai város vezetősége felismerte ezt, s visszaállította a középkori „beszélő” helyneveket. Tájainkon a XIX. század végén francia hatásra terjedt el az a szokás, hogy a hatóság – többnyire jeles személyiségekre, eseményekre utaló – elnevezést adjon az utcáknak. Ezeknek a neveknek már csak ritkán van kötődésük a településhez. De függvényei a hatalomnak. A történelem viharainak kitett vidéken minden hatalom- és rendszerváltás a nevek megváltoztatását is maga után vonja, úgyhogy egy század alatt ugyanaz a tér akár tízszer is nevet cserélhet. A régi, spontánul kialakult helynevek gyűjtése még inkább nyelvészeti feladat, a mesterseges névadás követése már a helytörténet és politikatörténet segítségét igényli. Aki ilyen anyag feldolgozására vállalkozik, annak igen jól kell ismernie a helység földrajzi-népesedési viszonyait, s az ezekre vonatkozó teljes könyvészetet.

Egy akkora város, mint Kolozsvár közel ezeréves névanyagát s egyben történetét feldolgozni nem kis feladat, még akkor sem, ha már előmunkálatokra lehet építeni. Szabó T. Attila professzor 1946-ban adta ki addigi gyűjtését összegező füzetét: *Kolozsvár települése a XIX. század végéig.* Ebben azokat a kolozsvári helyneveket közli és magyarázza, amelyek a középkortól kezdve spontánul alakultak ki, többnyire levéltári kutatásai során bukkant rájuk. Ezek kevés kivétellel „beszélő” nevek. Hiszen a Közép, Híd, Szén, Magyar, Hosszú, Király, Farkas utca valamilyen sajátos fekvésre, esetleg a lakosság összetételére utal. Nincs is nemzetiségi kötődése. Az épületek rendszerint első tulajdonosaik nevét viselik. Nem véletlenül zárta le a gyűjtését a nyelvtörténész a század végével: 1899-ben ugyanis a városi tanács vette kezébe a névadást, s az akkor létező 224 utcából és térből 69-nek adott új nevet. Írók, politikusok, tudósok kerültek a névtáblákra. Közülük soknak nem is volt kötődése a városhoz. Akkor ezt európai városok példájával és a tájékozódás megkönnyítésével indokolták. Bizonyára nem sejtették, hogy milyen sorozatot indítanak el. Az egymás után jövő hatalom- és rendszerváltások 1920-ban, 1941-ben, 1945-ben, 1948-ban, 1964-ben, esetleg 1987-ben is megváltoztatták az utcák nevét, s 1990-től kezdve egy évtizeden át folyt az átkeresztelés. Nem ritka az olyan kolozsvári tér és utca, amely hatszor-nyolcszor váltott nevet. Itt csak az egykori Közép utcát említjük, mely utóbb a Belső jelzőt kapta: